

DAY HỌC ĐỌC HIỂU TRUYỆN TRÌNH THÁM: TỔNG QUAN CÁC NGHIÊN CỨU QUỐC TẾ

Phạm Đa Hiền Thu¹, Phan Hoàng Phương Thùy¹, Võ Như Quỳnh¹, Nguyễn Phước Bảo Khôi²
¹Sinh viên, ²Giảng viên, Khoa Ngữ văn Trường Đại học Sư phạm TP.HCM

Tóm tắt: Bài viết tổng quan các nghiên cứu quốc tế về dạy học đọc hiểu truyện trình thám trong bối cảnh nhà trường, tập trung làm rõ cách thức thể loại này được sử dụng trong dạy học đọc và những kết quả giáo dục đã được ghi nhận. Trên cơ sở phân tích các công trình tiêu biểu, bài viết tổng hợp ba hướng nghiên cứu chính: các bàn luận liên quan đến đặc điểm thể loại của truyện trình thám; các nghiên cứu về việc dạy học đọc hiểu thể loại này và những gợi ý phương pháp tổ chức hoạt động dạy học. Kết quả cho thấy đa số nghiên cứu ghi nhận tác động tích cực đối với hứng thú đọc và năng lực đọc hiểu của người học, song nhìn chung còn rời rạc, thiên về thực hành và thiếu sự tích hợp lí luận. Từ đó, bài viết làm rõ những khoảng trống trong nghiên cứu hiện hành và gợi mở các định hướng dạy học đọc hiểu truyện trình thám trong thực tiễn triển khai Chương trình Ngữ văn 2018.

Từ khóa: truyện trình thám; dạy học đọc hiểu; Chương trình Ngữ văn 2018; tổng quan nghiên cứu.

TEACHING READING COMPREHENSION THROUGH DETECTIVE FICTION: A REVIEW OF INTERNATIONAL STUDIES

Abstract: This article reviews international studies on teaching reading comprehension through detective fiction in school contexts, with a focus on how this genre has been employed in reading instruction and what educational outcomes have been reported. Based on an analysis of representative publications, the article synthesizes three main strands of research: discussions concerning the generic characteristics of detective fiction; studies on teaching reading comprehension through this genre; and methodological suggestions for organizing instructional activities. The findings indicate that most studies report positive effects on students' reading engagement and reading comprehension. However, the existing literature remains largely fragmented, predominantly practice-oriented, and lacks theoretical integration. On this basis, the article identifies gaps in current research and proposes directions for teaching reading comprehension through detective fiction in the practical implementation of the 2018 Literature Curriculum.

Keywords: detective fiction; reading comprehension instruction; 2018 Literature Curriculum; literature review.

Nhận bài: 17/01/2026

Phản biện: 25/02/2026

Duyệt đăng: 28/02/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh đổi mới giáo dục theo hướng phát triển năng lực, dạy học đọc hiểu ngày càng được xác định là nhiệm vụ trung tâm của môn Ngữ văn ở nhà trường phổ thông. Đọc hiểu không đơn thuần là tiếp nhận thụ động nội dung văn bản mà là một quá trình nhận thức phức hợp, trong đó người đọc phải liên tục huy động kiến thức, kinh nghiệm và khả năng suy luận để kiến tạo nghĩa dựa trên các bằng chứng văn bản (Graesser, Singer, & Trabasso, 1994; Kintsch, 1998). Điều này cho thấy việc lựa chọn và khai thác những thể loại văn học có khả năng kích hoạt hoạt động đọc suy luận giữ vai trò quan trọng trong tổ chức dạy học đọc hiểu theo định hướng phát huy tính chủ động của người học.

Trong số các thể loại văn học được chú ý trong những năm gần đây, truyện trình thám được xem là một thể loại có tiềm năng sư phạm rõ nét đối với dạy học đọc hiểu. Các nghiên cứu lí luận về thể loại chỉ ra rằng truyện trình thám đặt người đọc vào vị thế của một "thám tử" cần giải quyết vấn đề, buộc họ theo dõi và đánh giá manh mối, hình thành, kiểm chứng và điều chỉnh giả thuyết trong suốt quá trình đọc (Todorov, 1977; Scaggs,

2005). Cơ chế đọc này gắn trực tiếp với các thao tác đọc suy luận và đọc tích cực, qua đó có thể góp phần phát triển những năng lực đọc trọng yếu như dự đoán, suy luận nguyên nhân – kết quả, nhận diện thông tin mâu thuẫn và đánh giá độ tin cậy của người kể chuyện.

Từ góc độ giáo dục, một số nghiên cứu quốc tế đã bước đầu khai thác truyện trình thám trong dạy học đọc và dạy học văn học, đặc biệt ở bậc trung học. Kết quả của các nghiên cứu này nhìn chung ghi nhận tác động tích cực của truyện trình thám đối với hứng thú đọc, mức độ tham gia và năng lực đọc hiểu của học sinh, nhất là khi thể loại này được tích hợp trong các hoạt động đọc hiểu có định hướng rõ ràng (Reyes-Torres, 2011; Asutay, 2013). Tuy nhiên, các công trình hiện có còn mang tính rời rạc, chủ yếu tập trung vào mô tả thực hành sư phạm hoặc một vài nghiên cứu trường hợp riêng lẻ, thiếu những tổng hợp có hệ thống về dạy học đọc hiểu truyện trình thám cũng như sự kết nối chặt chẽ với các lí thuyết đọc hiểu đương đại.

Trong bối cảnh Chương trình Ngữ văn 2018 nhấn mạnh mục tiêu phát triển năng lực đọc hiểu và khuyến khích đa dạng hóa thể loại, việc tổng

hợp và phân tích các nghiên cứu quốc tế về dạy học đọc hiểu truyện trình thám trở nên cần thiết. Xuất phát từ yêu cầu đó, bài viết này tiến hành tổng quan các nghiên cứu quốc tế tiêu biểu nhằm: (1) xác định những hướng nghiên cứu chính liên quan đến truyện trình thám và dạy học đọc hiểu; (2) tổng hợp những kết quả đã được ghi nhận về mặt hứng thú và năng lực đọc hiểu của người học; và (3) chỉ ra các khoảng trống nghiên cứu còn tồn tại. Trên cơ sở đó, bài viết gợi mở một số định hướng dạy học đọc hiểu truyện trình thám phù hợp với thực tiễn triển khai Chương trình Ngữ văn 2018.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Tổng quan tài liệu

2.1.1. Truyện trình thám như một thể loại đọc mang tính điều tra

Các nghiên cứu lí luận về truyện trình thám cho thấy đây là một thể loại văn học được tổ chức xoay quanh hoạt động điều tra và tái cấu trúc sự kiện, trong đó người đọc không chỉ tiếp nhận câu chuyện mà còn tham gia tích cực vào quá trình truy tìm và giải mã ý nghĩa. Todorov (1977), khi phân tích cấu trúc truyện trình thám cổ điển, đã chỉ ra sự tồn tại song song của hai tuyến truyện: câu chuyện về tội ác đã xảy ra và câu chuyện về quá trình điều tra nhằm làm sáng tỏ tội ác đó. Sự tách biệt giữa “truyện tội ác” và “truyện điều tra” buộc người đọc liên tục đối chiếu thông tin, đọc lại các chi tiết và điều chỉnh cách hiểu của mình trong suốt quá trình đọc.

Trên cơ sở đó, các công trình sau này nhấn mạnh rằng truyện trình thám đặt người đọc vào vị thế của một chủ thể suy luận, phải theo dõi manh mối, nhận diện thông tin mâu thuẫn và kiểm chứng các giả thuyết được hình thành trong quá trình đọc (Scaggs, 2005; Knight, 2010). Việc đọc truyện trình thám vì thế gắn chặt với các thao tác nhận thức như dự đoán, suy luận nguyên nhân – kết quả và đánh giá độ tin cậy của thông tin, đặc biệt là thông tin được cung cấp bởi người kể chuyện. Người đọc không chỉ hỏi “chuyện gì đã xảy ra?” mà còn phải đặt câu hỏi “bằng chứng nào ủng hộ cách hiểu đó?” và “liệu có cách lí giải nào khác hợp lí hơn?”.

Từ góc độ tâm lí học nhận thức, cơ chế đọc này có thể được lí giải như một quá trình kiến tạo nghĩa dựa trên suy luận. Graesser, Singer và Trabasso (1994) cho rằng trong quá trình đọc văn bản tự sự, người đọc phải liên tục thiết lập các suy luận nhằm lấp đầy những khoảng trống thông tin của văn bản và duy trì tính mạch lạc của câu chuyện. Tương tự, mô hình Construction-Integration của Kintsch (1998) chỉ ra rằng việc hiểu văn bản là kết quả của sự tương tác giữa thông tin văn bản và các

giả thuyết, tri thức nền của người đọc, trong đó các suy luận đóng vai trò then chốt trong việc hình thành mô hình ý nghĩa. Những lí giải này cung cấp cơ sở khoa học cho nhận định rằng truyện trình thám là một thể loại có khả năng kích hoạt mạnh mẽ hoạt động đọc suy luận và đọc tích cực, qua đó tạo nền tảng thuận lợi cho việc khai thác thể loại này trong dạy học đọc hiểu.

2.1.2. Dạy học đọc hiểu truyện trình thám trong nhà trường

Trên nền tảng các lí giải về đặc trưng thể loại, một số nghiên cứu giáo dục quốc tế đã bước đầu khai thác truyện trình thám như một nguồn tư liệu cho dạy học đọc và dạy học văn học, chủ yếu ở bậc trung học và trong bối cảnh dạy tiếng mẹ đẻ hoặc ngoại ngữ. Các công trình này tập trung vào việc sử dụng truyện trình thám nhằm tăng cường hứng thú đọc, mức độ tham gia của học sinh và khả năng suy luận trong quá trình đọc hiểu.

Reyes-Torres (2011) cho rằng truyện trình thám có thể hỗ trợ hiệu quả việc dạy học đọc hiểu khi được tích hợp trong các hoạt động đọc có định hướng rõ ràng, qua đó giúp học sinh chủ động đặt câu hỏi, theo dõi manh mối và kiểm chứng cách hiểu của mình bằng bằng chứng văn bản. Nghiên cứu của Asutay (2013) với đối tượng học sinh nhỏ tuổi cũng ghi nhận rằng việc sử dụng truyện trình thám thiếu nhi trong giờ học văn học góp phần nâng cao hứng thú đọc, khuyến khích học sinh tham gia tích cực hơn vào thảo luận và phát triển các kĩ năng suy luận cơ bản. Một số nghiên cứu khác sử dụng truyện trình thám trong lớp học ngoại ngữ cũng cho thấy người học có xu hướng gắn bó với nhiệm vụ đọc lâu hơn và tích cực hơn khi văn bản chứa đựng yếu tố bí ẩn cần giải quyết.

Tuy nhiên, các nghiên cứu hiện có nhìn chung còn mang tính đơn lẻ, thường gắn với một văn bản hoặc một bối cảnh lớp học cụ thể. Phần lớn công trình tập trung mô tả thiết kế bài dạy và hiệu quả thực hành sư phạm ở mức độ vi mô, trong khi chưa đi sâu phân tích mối quan hệ giữa đặc trưng thể loại truyện trình thám và các yêu cầu của dạy học đọc hiểu (chẳng hạn yêu cầu về các mức độ đọc hiểu, các loại suy luận hoặc chiến lược đọc cụ thể). Điều này dẫn đến tình trạng thiếu vắng những tổng hợp mang tính hệ thống, có khả năng cung cấp một bức tranh toàn diện về dạy học đọc hiểu truyện trình thám trong giáo dục nhà trường.

2.1.3. Những gợi ý về phương pháp dạy học phù hợp với thể loại truyện trình thám

Bên cạnh các nghiên cứu trực tiếp về dạy học truyện trình thám, nhiều công trình về dạy học đọc và dạy học văn học đã đưa ra những gợi ý phương pháp có thể được vận dụng hiệu quả đối với thể

loại này. Wilhelm (2016) và Beach, Appleman, Hynds và Wilhelm (2011) đều nhấn mạnh rằng dạy học đọc hiểu cần được tổ chức như một quá trình chủ động, trong đó học sinh được khuyến khích đặt câu hỏi, xây dựng giả thuyết, tranh luận và sử dụng bằng chứng văn bản để lí giải cách hiểu của mình. Cách tổ chức này tạo ra một “không gian điều tra” trong lớp học, nơi người học được xem như những người nghiên cứu văn bản chứ không chỉ là người nghe giảng.

Từ góc độ tổ chức hoạt động đọc, Fisher và Frey (2014) cho rằng việc yêu cầu học sinh liên tục quay lại văn bản để tìm kiếm, trích dẫn và đối chiếu bằng chứng là một yếu tố quan trọng giúp nâng cao chất lượng đọc hiểu. Cách tiếp cận này đặc biệt phù hợp với truyện trình thám – thể loại mà việc đọc hiểu phụ thuộc nhiều vào khả năng theo dõi chi tiết, phát hiện mâu thuẫn và đánh giá độ tin cậy của thông tin. Ngoài ra, Friesen (2013) cũng nhấn mạnh vai trò của việc tổ chức các hoạt động học tập theo hướng khám phá, tạo điều kiện cho người học tự trải nghiệm quá trình kiến tạo nghĩa thông qua việc đặt câu hỏi, thử nghiệm giả thuyết và điều chỉnh cách hiểu của mình.

Mặc dù vậy, các gợi ý phương pháp nêu trên phần lớn vẫn được trình bày ở mức khái quát, chưa được đặt trong mối liên hệ chặt chẽ với đặc thù của từng thể loại văn học. Đối với truyện trình thám, vẫn còn thiếu các nghiên cứu làm rõ cách thức cụ thể để “dịch” những nguyên tắc dạy học đọc hiểu dựa trên suy luận và bằng chứng văn bản thành các mô hình, chuỗi hoạt động dạy học gắn trực tiếp với cấu trúc hai tuyến truyện, hệ thống manh mối và cơ chế “điều tra” của thể loại. Khoảng trống này cho thấy cần có thêm những nghiên cứu kết nối trực tiếp giữa đặc điểm thể loại truyện trình thám và cách thức tổ chức dạy học đọc hiểu trong lớp học.

Tổng quan các nghiên cứu cho thấy truyện trình thám có những đặc điểm thể loại và cơ chế tiếp nhận phù hợp với việc phát triển đọc suy luận và đọc hiểu tích cực, đồng thời đã được bước đầu khai thác trong dạy học đọc ở nhà trường với những tín hiệu tích cực về hứng thú và năng lực đọc hiểu của học sinh. Tuy nhiên, các nghiên cứu hiện có còn phân tán, thiên về mô tả thực hành ở phạm vi hẹp và thiếu sự tích hợp lí luận giữa nghiên cứu thể loại, lí thuyết đọc hiểu và thiết kế dạy học. Khoảng trống này khẳng định sự cần thiết của những công trình tổng quan nhằm hệ thống hóa các nghiên cứu quốc tế và định hướng việc dạy học đọc hiểu truyện trình thám trong bối cảnh giáo dục hiện nay, bao gồm cả việc triển khai Chương trình Ngữ văn 2018.

2.2. Khoảng trống nghiên cứu và định hướng tiếp cận

Từ tổng quan các nghiên cứu quốc tế, có thể thấy truyện trình thám đã được tiếp cận dưới nhiều góc độ khác nhau trong dạy học đọc và dạy học văn học, từ phân tích đặc trưng thể loại đến thử nghiệm các hình thức tổ chức hoạt động đọc trong lớp học. Tuy nhiên, khi đặt trong mối quan hệ giữa nghiên cứu thể loại, lí thuyết đọc hiểu và thực tiễn dạy học, bức tranh nghiên cứu hiện hành vẫn bộc lộ một số khoảng trống đáng chú ý.

Thứ nhất, về phương diện lí luận, nhiều nghiên cứu thừa nhận vai trò của suy luận, giả thuyết và bằng chứng văn bản trong việc đọc truyện trình thám, nhưng chưa có nhiều công trình làm rõ một cách hệ thống mối liên hệ giữa cơ chế tiếp nhận của thể loại này và các mô hình đọc hiểu đương đại. Các khái niệm như suy luận, kiến tạo nghĩa hay đọc tích cực thường được sử dụng ở mức mô tả, chưa được tích hợp chặt chẽ vào một khung lí thuyết đọc hiểu cụ thể để làm nền tảng cho thiết kế dạy học. Hệ quả là các nghiên cứu tuy chỉ ra hiệu quả thực tiễn, nhưng thiếu cơ sở lí luận đủ mạnh để giải thích vì sao, bằng cơ chế nào và trong những điều kiện nào truyện trình thám phát huy được giá trị sư phạm của mình.

Thứ hai, về phương diện nghiên cứu giáo dục, phần lớn các công trình khai thác truyện trình thám trong dạy học đọc hiểu vẫn mang tính cục bộ, gắn với một văn bản, một lớp học hoặc một bối cảnh giáo dục cụ thể. Các nghiên cứu này chủ yếu mô tả thiết kế bài dạy, hoạt động lớp học và phản ứng của người học, trong khi còn thiếu các nghiên cứu có tính so sánh hoặc khái quát ở tầm rộng hơn. Do đó, vẫn vấp bóng những tổng quan hệ thống có khả năng phân loại, đối chiếu các hướng tiếp cận, chỉ ra những điểm hội tụ và khác biệt, cũng như tổng kết hạn chế của các nghiên cứu trước để định hướng cho bước phát triển tiếp theo của lĩnh vực.

Thứ ba, về phương diện phương pháp dạy học, nhiều gợi ý được đưa ra theo hướng phát huy tính chủ động của người học, nhấn mạnh vai trò của câu hỏi, giả thuyết và bằng chứng văn bản trong dạy học đọc hiểu. Tuy nhiên, các gợi ý này thường dừng lại ở mức nguyên tắc chung, chưa được “dịch” một cách cụ thể thành những mô hình hay chuỗi hoạt động gắn chặt với đặc thù của truyện trình thám, chẳng hạn như cấu trúc hai tuyến truyện, hệ thống manh mối hay cơ chế điều tra. Khoảng trống này cho thấy nhu cầu cần có những nghiên cứu kết nối trực tiếp giữa đặc điểm thể loại và thiết kế hoạt động dạy học đọc hiểu, làm rõ cách thức tổ chức cho học sinh “đọc như một thám tử” trong lớp học.

Đặt trong bối cảnh Chương trình Ngữ văn 2018, những khoảng trống nêu trên càng trở nên rõ nét. Chương trình nhấn mạnh phát triển năng lực đọc hiểu và khuyến khích đa dạng hóa thể loại văn học, song việc vận dụng các thể loại như truyện trinh thám vào dạy học đọc hiểu vẫn chưa có nhiều cơ sở nghiên cứu được hệ thống hóa để làm chỗ dựa cho giáo viên khi lựa chọn văn bản và thiết kế bài dạy. Vì vậy, các nghiên cứu tổng quan không chỉ có ý nghĩa về mặt học thuật trong việc hoàn thiện bức tranh lí luận và thực nghiệm, mà còn góp phần cung cấp nền tảng khoa học cho việc khai thác thể loại văn học trong thực tiễn dạy học Ngữ văn.

Từ những phân tích trên, có thể khẳng định rằng việc tổng hợp và đối thoại các nghiên cứu quốc tế về dạy học đọc hiểu truyện trinh thám là cần thiết, nhằm làm rõ những xu hướng nghiên cứu chủ đạo, nhận diện các khoảng trống lí luận và phương pháp, đồng thời định hướng cho các nghiên cứu tiếp theo theo hướng gắn kết chặt chẽ hơn giữa lí thuyết đọc hiểu, nghiên cứu thể loại và thực hành dạy học trong bối cảnh chương trình mới.

III. KẾT LUẬN

Bài viết đã tổng quan và phân tích các nghiên cứu quốc tế liên quan đến dạy học đọc hiểu truyện trinh thám trong bối cảnh nhà trường, qua đó cho thấy đây là một hướng nghiên cứu còn phân tán nhưng giàu tiềm năng. Các công trình đã tiếp cận truyện trinh thám từ nhiều góc độ khác nhau, từ phân tích đặc trưng thể loại đến thử nghiệm các hình thức tổ chức hoạt động đọc trong lớp học, đồng thời ghi nhận những tác động tích cực đối với hứng thú đọc và năng lực đọc hiểu của người học.

Tuy nhiên, tổng quan cũng chỉ ra rằng các nghiên cứu hiện hành vẫn tồn tại những hạn chế đáng kể. Mối liên hệ giữa đặc trưng thể loại truyện trinh thám và các mô hình lí thuyết đọc hiểu đương đại chưa được làm rõ một cách hệ thống; các nghiên cứu giáo dục chủ yếu mang tính cục bộ, thiếu những tổng hợp có khả năng khái quát và so sánh; và các gợi ý phương pháp dạy học phần lớn dừng ở mức nguyên tắc chung, chưa gắn chặt với cấu trúc hai tuyến truyện, hệ thống manh mối và cơ chế “điều tra” đặc thù của thể loại. Những hạn chế này cho thấy khoảng trống nghiên cứu vẫn còn rõ nét và cần được tiếp tục khai thác trên cả bình diện lí thuyết lẫn thực nghiệm.

Trên cơ sở đó, bài viết khẳng định vai trò của các nghiên cứu tổng quan trong việc hệ thống hóa tri thức, đối thoại các hướng tiếp cận và định vị những vấn đề trọng tâm của lĩnh vực dạy học đọc hiểu truyện trinh thám. Việc tiếp tục phát triển các nghiên cứu gắn kết chặt chẽ giữa nghiên cứu thể loại, lí thuyết đọc hiểu và thiết kế dạy học – đặc biệt là các mô hình và chuỗi hoạt động dạy học đọc hiểu “mang tính điều tra” – sẽ góp phần tạo nền tảng khoa học vững chắc cho việc khai thác truyện trinh thám trong giáo dục nhà trường.

Trong bối cảnh triển khai Chương trình Ngữ văn 2018, những kết quả tổng quan này có ý nghĩa tham khảo quan trọng đối với việc lựa chọn thể loại và định hướng tổ chức dạy học đọc hiểu văn bản văn học. Qua đó, bài viết góp phần làm rõ tiềm năng cũng như những yêu cầu nghiên cứu tiếp theo đối với việc dạy học đọc hiểu truyện trinh thám trong thực tiễn giáo dục hiện nay, hướng tới sự gắn kết chặt chẽ hơn giữa lí thuyết, nghiên cứu và thực hành dạy học.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Asutay, H. (2013). Detective stories in an integrated framework of skills. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 70, 1162–1171.
- Beach, R., Appleman, D., Hynds, S., & Wilhelm, J. D. (2011). *Teaching literature to adolescents (2nd ed.)*. Routledge.
- Fisher, D., & Frey, N. (2014). *Close reading and writing from sources*. International Reading Association.
- Friesen, S. (2013). *Engaging students in learning: The learning commons and inquiry-based practice*. Canadian Education Association.
- Graesser, A. C., Singer, M., & Trabasso, T. (1994). Constructing inferences during narrative text comprehension. *Psychological Review*, 101(3), 371–395.
- Kintsch, W. (1998). *Comprehension: A paradigm for cognition*. Cambridge University Press.
- Knight, S. (2010). *Crime fiction 1800–2000: Detection, death, diversity (2nd ed.)*. Palgrave Macmillan.
- Reyes-Torres, A. (2011). A pedagogical approach to detective fiction. *International Education Studies*, 4(4), 19–26. <https://doi.org/10.5539/ies.v4n4p19>
- Scaggs, J. (2005). *Crime fiction*. Routledge.
- Todorov, T. (1977). *The typology of detective fiction*. Trong T. Todorov, *The poetics of prose* (tr. 42–52). Cornell University Press.
- Wilhelm, J. D. (2016). *You gotta BE the book: Teaching engaged and reflective reading with adolescents (3rd ed.)*. Teachers College Press.